

*Дейкун О. П.,**доктор філософії в галузі філології,
асистент кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0001-7363-4811>**Дейкун П. В.,**викладач-методист іноземної мови
циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін
Ніжинського фахового коледжу
Національного університету біоресурсів і природокористування України
<https://orcid.org/0009-0001-5128-9030>**Луценко Р. І.,**доктор філософії в галузі філології,
старший викладач кафедри англійської мови і перекладу
Київського національного лінгвістичного університету
<https://orcid.org/0000-0001-5435-2050>*

УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД МОВНИХ ЗАСОБІВ У ПОЗИЦІЇ УТРИМАННЯ УВАГИ АНГЛІЙСЬКИХ ЗАГОЛОВКІВ BBC NEWS

Анотація. Мета дослідження – виокремити найуживаніші трансформації під час перекладу мовних одиниць, що заповнюють позицію утримання уваги англійських заголовків BBC News, а також довести доцільність їх застосування.

Позиція утримання уваги заголовків (утримувальна) співвідноситься з присудком або групою присудка, вказує на дію референта й відповідно фокусує увагу читачів новин на тлі поділу будь-якої назви тексту на три головні позиції: позицію привернення уваги, позицію утримання уваги й позицію спонукання читачів до перегляду новинної звістки. Використані методи риторичного, зіставного, контекстуального, перекладацького й когнітивного аналізів слугують для виокремлення та опису особливостей уживання мовних засобів, котрі заповнюють позиції утримання уваги заголовків оригіналу й перекладу.

Новизна дослідження полягає в тому, що вперше виокремлюють і пояснюють застосування трансформацій під час перекладу розміщених у позиції утримання уваги мовних засобів оригіналу. Результати розвідки показують, що для відтворення мовних засобів позиції утримання уваги англійськомовних заголовків, крім еквівалентності, вдаються до шістьох продуктивних трансформацій: додавання, вилучення, транспозиції, узагальнення, конкретизації та модуляції.

Трансформація додавання використовується для пояснення відсутніх в українській картині світу певних концептів, що досягається через введення нових мовних засобів до позиції утримання уваги читачів, тоді як зворотна операція – трансформація вилучення – прибирає певні мовні одиниці внаслідок їх відомості. Трансформація транспозиції, яку вживають для наголошення на певних фактах і сильнішого спонукання до тексту, змінює порядок мовних засобів у перекладеному заголовку. Трансформації узагальнення і конкретизації працюють зі словами ширшої і вузкої семантики в межах мовних засобів утри-

мувальних позицій заголовків. Водночас перекладацька модуляція змінює фокус подання інформації і представлена трьома головними різновидами: зміною перспективи з причини на наслідок, із наслідку на причину, а також із опису референта на його функцію в межах заголовків оригіналу й перекладу.

Ключові слова: новинний дискурс, новини, позиція утримання уваги, заголовок, BBC News, мовні засоби, перекладацькі трансформації, картина світу.

Постановка проблеми. Заголовки статей, рубрик або ж новинних повідомлень у медіадискурсі є однією з найпоширеніших форм передачі стислої інформації, тому дослідження назв текстів, які відповідають вимогам атрактивності, емоційності, яскравості, виразності подачі інформації, привернення уваги читачів та збудження їхнього інтересу до тексту, набуває особливого значення [1].

Сучасний заголовок є не лише засобом репрезентації самого тексту, але й відіграє важливу роль у сприйнятті та розумінні його реципієнтом, оскільки подальша інтерпретація тексту відбувається саме крізь призму інформації, представленої у назві тексту [2]. Крім того, що заголовок у медіа має привертати увагу читачів [3; 4], він також має бути ефективний, репрезентувати головну думку автора та не перетворюватися на штамп [5].

Частина заголовків в Інтернет-медіа належить до суто інформаційних, котрі максимально відтворюють зміст новини. “Частково інформаційні” заголовки подають неповні відомості, а тому можуть спотворено відображати дійсність. Заохочувальні, інтригуювальні заголовки спонукують прочитати текст. Досить рідко трапляється інтелектуальний різновид рекламно-інтригуювального заголовка, побудований на асоціаціях з образами літератури, науки, мистецтва, на використанні фра-

зеологізмів, антонімів, паронімів тощо, адже такі назви текстів вимагають певного рівня знань і від реципієнта [3].

Переклад англійськомовного заголовка загалом зважає на поділ уваги реципієнта через референційний зміст [4]. Відповідно назви текстів інтернет-новин поділяються на три позиції: *привернення уваги читачів, її утримання та спонукання до перегляду власне повідомлення* [4].

Позиція привернення уваги (привертальна) – найсильніша, розміщується на початку заголовків обох мов та апелює до читачької аудиторії задіюючи базові людські потреби [4], напр.: *Pliosaur discovery: Huge sea monster emerges from Dorset cliffs – Страхітливий пліозавр. Що унікальна знахідка розповіла про головного хижака доісторичних океанів* (10.12.23). У вищевказаних заголовках позначені структури вказують на значне археологічне відкриття апелюючи до потреби в самоактуалізації читачів обох мов. Крім того, привертальна позиція також подекуди поділяється на дві менші – первинну й вторинну, де одна може вказувати на референта, його опис або опис події, цитату тощо, а друга доповнювати її, пор.: *'It was a real battle of the titans': The moment one polar bear took on a walrus herd* (17.03.26) – *"Це була битва титанів": легендарний момент, коли один ведмідь зіткнувся зі стадом моржів* (22.03.26).

Позиція утримування уваги (утримувальна) фокусує увагу читачів дієсловом або конструкцією, що позначає активність референта або ж додатково характеризує його [4], пор.: *Man jailed for stealing \$40,000 from wedding reception – Чоловік ув'язнили за крадіжку \$40 тисяч з конвертів на весіллі* (25.06.25); та пор.: *Chatbot 'encouraged teen to kill parents over screen time limit'* (11.12.24) – *Програма порадила дитині вбити батьків через ліміт на телефон* (12.12.24). А втім, окремі заголовки не мають позиції утримування уваги читачів, як-от в оригіналі, напр.: *Whoopi Goldberg's second 'sorry' over Holocaust remarks – Вупі Голдберг потрапила у расистський скандал через Голокост* (01.02.21). А втім, відсутність позиції утримування уваги більш характерне для коротких назв нарисів на сайтах BBC News обома мовами, пор.: *How to be a good flirt, according to science* (06.02.24) – *Як навчитися фліртувати і чому це може бути корисно* (11.02.24), а також для нарисів у формі запитальних речень, пор.: *Are seed oils really bad for you?* (31.05.25) – *Соняшникова олія – чи шкідлива вона для здоров'я* (07.06.25).

Позиція спрямування уваги (спрямовувальна) – розміщується у кінці заголовка – має на меті спонукати читачів ознайомитися зі звісткою повністю [4] завдяки незвичності поданої інформації, пор.: *Zara ads banned for 'unhealthily thin' models – Дівчата були занадто худі. Рекламу Zara заборонили через вигляд моделей* (06.08.25), а також актуальності, як-от порадами на початку нового року, пор.: *Nine science-backed ways to help you feel better in 2026* (01.01.26) – *Дев'ять науково обґрунтованих способів, які допоможуть вам одразу почуватися краще у 2026 році* (02.01.26).

Поєднання і функціонування всіх трьох позицій можна розглянути на прикладі такої пари заголовків, пор.: *Japanese mayor apologises after calling staff 'human scum' – Мера змусили вибачитися за те, що він називав підлеглих "людським непомребом"* (17.01.26). Позиція привернення уваги, що захоплює увагу читачів, заповнена мовними одиницями *Japanese mayor – Мера*; позиція утримання уваги вказує на активність *apologises – змусили вибачитися*; позиція спрямування спо-

нукає читачів дізнатися деталі інциденту конструкціями *after calling staff 'human scum'* – що він називав підлеглих "людським непомребом".

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що вони вивчають лінгвориторику українського перекладу заголовків англійськомовних інтернет-новин [6] та відтворення їх у риторичному аспекті загалом [7], перекладацькі стратегії для досягнення адекватності перекладу заголовків і заголовних комплексів [8], порівняльний аналіз перекладу неологізмів у сучасних англійськомовних та німецькомовних медіатекстах українською мовою [9], відтворення англійськомовних позначень новинок техніки в українськомовних онлайн-новинах Бі-Бі-Сі в межах конструкційного підходу [10], утім сучасні мово- й перекладознавчі розвідки не клопочуться питанням відтворення за допомогою трансформацій мовних засобів позиції утримування уваги англійських заголовків сайту BBC News українською.

Постановка завдання. Мета статті – виокремити найуживаніші перекладацькі трансформації, що використовуються під час відтворення мовних засобів у позиції утримання уваги реципієнтів на матеріалі англійських заголовків сайту BBC News (<https://www.bbc.com/news>) та їхніх українських відповідників на BBC News Україна (<https://www.bbc.com/ukrainian>) за 2021-2026 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здійснений сайтів BBC News обома мовами свідчить, що мовні засоби із позиції утримання уваги англійськомовних заголовків відтворюють за шістьма продуктивними трансформаціями, наведеними нижче.

Еквівалентний переклад передбачає відтворення лексеми оригіналу тотожною лексемою в перекладі, тобто загалом ustalеним словниковим відповідником [11]. Еквівалентний переклад уживають для відтворення більшості мовних одиниць оригіналу в позиції утримання уваги, пор.: *Pope breaks down in tears over war in Ukraine* (08.12.22) – *Папа розплакався, молячись за Україну* (09.12.22), а також пор.: *Mexican beauty influencer shot dead during TikTok livestream – Б'юті-інфлюенсерку застрелили під час трансляції в TikTok* (15.05.26). У обох парах порівнюваних заголовків мовні засоби з позиції утримання уваги *breaks down in tears – розплакався* та *shot dead – застрелили* є еквівалентними.

Трансформація додавання в перекладі уживається в тому разі, коли мовна одиниця вводиться до відтвореного тексту [11], а в нашому випадку – до позиції утримання уваги українського заголовка. Згадану трансформацію застосовано в заголовках про інтерв'ю Ілона Маска на телебаченні, пор.: *Elon Musk reveals he has Asperger's on Saturday Night Live* (10.05.21) – *Ілон Маск зізнався, що у нього синдром Аспергера, і обвалив Dogecoin* (10.05.21). Привертальні позиції оригіналу й тлумачення заповнено еквівалентними антропонімами на позначення підприємця і його дією *Elon Musk reveals – Ілон Маск зізнався*. Водночас утримувальні позиції заголовків відрізняються: в оригіналі її заповнено структурою *he has Asperger's*, а в перекладі відбувається пояснення назви *Asperger's* за допомогою слова *синдром* – що у нього синдром Аспергера, позаяк знання про цю хворобу навряд чи входять до картини світу українських читачів.

Трансформація вилучення передбачає усунення певної мовної одиниці в перекладі [11], а в нашому випадку – з позиції

привернення уваги відтвореного українською заголовка, на що вказує така пара заголовків про дружину північнокорейського очільника, пор.: *North Korean leader Kim Jong-un's wife makes first appearance in a year* (17.02.21) – *Дружина лідера КНДР з'явилася на публіці. Що про неї відомо* (17.02.21). Бачимо, що позицію утримання уваги в оригіналі подано конструкцією *makes first appearance*, де порядковий числівник *first* підживлює зацікавлення читача, що його, утім, не висвітлено в перекладі *з'явилася на публіці*. Таке вилучення компенсують зміненням спонукальної позиції в перекладеному заголовку: оригінал зосереджується на частотності появи жінки *in a year*, а українське тлумачення залучає ціле речення *Що про неї відомо*, щоб змусити читачів звернутися до тексту повідомлення. Крім того, в позиції утримання уваги перекладу часто вилучають імена відомих українським читачам політиків минулого, пор.: *Angelina Jolie sells Winston Churchill painting for record £7m* (02.03.21) – *Анджеліна Джолі продала картину Черчилля за майже \$10 млн* (02.03.21). Утримувальну позицію оригіналу заповнено англійським словосполученням *sells Winston Churchill painting*, що її переклад подає з вилученням імені політика *Winston*. Іншими словами, у перекладі відбувається заміна двомісного антропоніма оригіналу *Winston Churchill* на одномісний Черчилля, позаяк український читач знає про цю видатну політичну персоналію.

Трансформація транспозиції передбачає зміну порядку слів у перекладі та є одним із частовживаних перекладацьких прийомів [11], що в нашому випадку означає пересунення мовних засобів із позиції утримання оригіналу до позиції спонукування в перекладі, що відображено в заголовках про зміну виду діяльності технокомпанії, пор.: *Huawei turns to pig farming as smartphone sales fall* (19.02.21) – *Huawei на тлі збитків займеться свинарством* (19.02.21). У заголовку оригіналу позицію утримання уваги представлено одиницями *turns to pig farming*, а спонукування – *as smartphone sales fall*. Український переклад міняє ці позиції місцями, унаслідок чого утримання уваги заповнено конструкцією із узагальненим значенням *на тлі збитків*, а спонукування пояснює її докладніше *займеться свинарством*. Уживання таких мовних засобів у спонуванні перекладу дійсно більш доречно для українських читачів, адже може активувати їхній архетип зоологічного індивідуалізму з огляду на важливе значення свинарства в нашому сільському господарстві.

Трансформація узагальнення – це замінення слова з вузким значенням словом із ширшим, що загалом стається через відсутність в одній із задіяних мов чіткого відповідника або через стилістичні причини [11], що примічаємо в заголовках про нападницьку поведінку собаки колишнього президента США, пор.: *Biden's dog Major bites again at White House* (31.03.21) – *Пес Байдена знову напав на працівника Білого дому* (31.03.21). Утримувальну позицію оригіналу заповнено висловом *bites again*, що його заступлено на узагальнений вислів із ширшим семантичним значенням *знову напав*, оскільки конкретні прояви агресивної поведінки пса президента відображено вже у тексті відтвореного повідомлення. На вживання трансформації узагальнення в позиції утримання уваги перекладу вказує також пара заголовків про загибель чеського товстосума, пор.: *Czech billionaire Petr Kellner is among five killed in Alaska crash* (29.03.21) – *Петр Келлнер: найбагатша людина Чехії загинула в аварії гелікоптера на Алясці* (29.03.21). Бачимо, що вислів

із позиції утримання уваги оригіналу *is among five killed* узагальнено в перекладі до структури *загинула в аварії гелікоптера*, тобто наголошено не на конкретній кількості загиблих *five*, а власне на факті загибелі. Крім того, трансформацію узагальнення також широко вживали в текстах про смерть принца Філіпа, як-от у нижчеказаній парі заголовків, де дієслово оригіналу в утримувальній позиції *send* у перекладі подавали більш узагальненою одиницею *реагують*, пор.: *Prince Philip: World leaders and royals send heartfelt sympathy* – *Як світові лідери реагують на смерть принца Філіпа* (10.04.21).

Трансформація конкретизації – протилежна до трансформації узагальнення операція – передбачає замінення слова з ширшим (загальним) значенням словом із вузкою семантикою [11], що, наприклад, стається в заголовках про тюремний вирок колишньому французькому президенту Н. Саркозі, пор.: *Sarkozy: Former French president sentenced to jail for corruption* (01.03.21) – *Експрезидента Франції Саркозі засудили до трьох років за корупцію* (01.03.21). Позицію утримання уваги оригіналу заповнено структурою *sentenced to jail* «засудили до тюремного ув'язнення», яку в перекладі віддано як *засудили до трьох років*, тобто нумеративом *трьох* уточнено термін ув'язнення французького лідера для апеляції до концепту справедливості українськомовних читачів.

Трансформація модуляції (сміслового розвитку/зміни перспективи) – це зміна семантики та погляду на ситуацію в тексті оригіналу внаслідок подання іншої перспективи в перекладі [11]. Поширену в позиції утримання уваги трансформацію модуляції зауважуємо в багатьох заголовках новин, тоді як власне зміна перспективи може мати безліч різновидів залежно від контексту та/або стану картини світу українських читачів. Розгляньмо кілька найбільш уживаних різновидів модуляції в позиції утримання уваги заголовків обох мов: *зміну перспективи з причини на наслідок, із наслідку на причину*, а також *із характеристики референта на його функцію*.

Зміну перспективи з причини в оригіналі на наслідок у перекладі в позиціях утримання уваги заголовків обох мов відстежуємо у звітках про активність тварин, пор.: *Canadian beavers chomp down town's internet* (27.04.21) – *Як бобрі змогли залишити ціле місто без інтернету і ТБ* (27.04.21). Утримання уваги оригіналу заповнено предикатом на позначення шкідливих дій бобрів *chomp down*, який у перекладі відтворено модальною структурою *змогли залишити*, котра змінює перспективу з діяльності тварин на її наслідки для людей. Зворотну операцію – **зміну перспективи з наслідку в оригіналі на причину в перекладі** відображено низкою заголовків, пор.: *How will Apple change under 'product guy' John Ternus?* – *Чому Джон Тернус став новим гендиректором Apple замість Тіма Кука й чого чекати від компанії* (21.04.26), а також пор.: *South Korea jails 90-year-old woman for laundering son's drug money* – *90-річна мама відмивала гроші з наркоторгівлі сина. Гучне рішення суду в Південній Кореї* (14.04.26).

Зміну перспективи з характеристики референта в оригіналі на його функцію в перекладі в позиціях утримання уваги заголовків обох мов бачимо в такій парі заголовків, пор.: *Facebook Australia row: How Facebook became so powerful in news* (18.02.21) – *Facebook може заборонити ділитися новинами. Як це?* (18.02.21). Утримання уваги англійського заголовка оприявлено висловом про медійну могутність компанії загалом *became so powerful*, тоді як в українському перекладі

позицію утримання уваги відбито модальною структурою *може забороняти*, яка вже вказує на одну з функцій соціальної мережі.

Висновки. У підсумку застосування шести перекладацьких трансформацій видається доцільним під час перекладу англійських мовних засобів у позиції утримання уваги заголовків популярного інтернет-сайту новин BBC News. Еквівалентний переклад передбачає відтворення мовних засобів оригіналу відповідниками, які усталилися в українській мові та наявні в словниках. Трансформація додавання слугує для уточнення відсутніх в українській картині світу концептів за допомогою залучення додаткових мовних засобів до утримувальної позиції, тоді як трансформація вилучення усуває зайву інформацію через її відомість українським читачам. Трансформація транспозиції змінює порядок мовних засобів у заголовку для акцентування і більш ефективного спонукання до прочитання тексту звістки. Трансформації узагальнення і конкретизації відповідно замінюють слова оригіналу із загальною або вузкою семантикою на конкретні чи узагальнені відповідники в перекладі. Остання трансформація – модуляція – передбачає зміну перспективи з причини на наслідок, із наслідку на причину, а також із характеристики референта на його функцію в утримувальних позиціях заголовків обох мов. **Перспективи розвідки** полягають у виокремленні найбільш уживаних трансформацій під час перекладу мовних засобів спонукальної позиції заголовків онлайн-видання BBC News.

Література:

- Махачашвілі Р. К., Білик К. М. Дослідження функціонально-лінгвістичних аспектів заголовків текстів новин у сучасному французькому медіадискурсі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2021. № 48. С. 139–143.
- Маталігіна Л. М., Статівка Н. Ю., Статівка Ю. І. Заголовки новин у друкованих іспанських ЗМІ: лексико-стилістичний та граматичний аспекти. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2017. № 38. С. 107–111.
- Дацишин Х. Сучасний заголовок новин в українських інтернет-ЗМІ: між клікбейтом та інформативністю. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2021. № 2. С. 76–82.
- Potapenko S. Globalising and localising translation strategies from rhetorical perspective: rendering English headlines into Ukrainian. *SHS Web of Conferences*. 2021. Vol. 105. Article 02001. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110502001>
- Євтушина Т. О., Прокопенко Л. І., Безенко А. Еліптичний заголовок як актуалізатор комунікативно важливої інформації в газеті «Чорноморські новини». *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Т. 1, № 21. С. 50–54.
- Дейкун О. П. Лінгвориторика українського перекладу заголовків англійськомовних інтернет-новин : дис. ... док. філософії за спец. 035 «Філологія». Київ : Київський національний лінгвістичний університет, 2025. 268 с.
- Мосієнко О. Відтворення заголовків англійськомовних новин: риторичний аспект. *Philology innovative research and perspectives of the development of science and technology*. 2024. С. 263–265.
- Мищенко Т. В., Лабута О. Г. Перекладацькі стратегії для досягнення адекватності перекладу заголовків і заголовних комплексів. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Т. 1, № 29. С. 249–253.
- Шишко А., Пономаренко О. Порівняльний аналіз перекладу неологізмів у сучасних англійськомовних та німецькомовних медіатекстах українською мовою. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2025. Т. 36 (75). С. 71–76.
- Данильченко І. Відтворення англійськомовних позначень новинки техніки в українськомовних онлайн-новинах Бі-Бі-Сі: конструкційний підхід. *Collection of scientific papers «ЛОГОΣ»* : матеріали наук. конф., 29 верес. 2023 р., Італія: Болонья, 2023. С. 149–151.
- Slavova L. Translation practice : підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2022. 336 с.

Deikun O., Deikun P., Lutsenko R. Ukrainian translation of English linguistic means in BBC news headlines: attention-keeping position

Summary. The aim of this study is to identify the most frequently used transformations in the translation of linguistic means filling the attention-keeping position of BBC News headlines, as well as to substantiate the effectiveness of their use.

The attention-keeping position of headlines correlates with the predicate or predicate group, indicates the action of the referent, and accordingly focuses the attention of news readers amid the division of any text title into three main positions: the attention-attracting position, the attention-keeping position, and the nudging position encouraging readership to view the news story in full. The methods of rhetorical, comparative, contextual, translation, and cognitive analysis used serve to identify and describe the characteristics of the utilization of linguistic means that fill the attention-keeping positions of the headlines of the original and translation.

The novelty of the study lies in the fact that, for the first time, the application of transformations during the translation of linguistic means in the original that fill the attention-keeping position is identified and explained. The results of the study show that, in addition to equivalence, six productive transformations are taken advantage of to reproduce the linguistic means of the attention-keeping position in English-language headlines: addition, omission, transposition, generalization, concretization, and modulation.

Addition transformation is employed to explain certain concepts absent from the Ukrainian worldview, with this being achieved by introducing new linguistic means to the attention-keeping position of the rendering, whereas the reverse operation – transformation of omission – removes certain linguistic means due to their irrelevance. Transposition transformation, used to emphasize certain facts and create a stronger pull toward the text, alters the order of linguistic means in the translated headline. Generalization and concretization transformations operate with words of broader and narrower semantics within the linguistic means of the headline attention-keeping positions. Translation modulation, meanwhile, shifts the focus of information presentation and is manifested in three main types: a shift in perspective from cause to effect, from effect to cause, and from a description of the referent to its function within the original and rendered headlines.

Key words: news discourse, news, attention-keeping position, headline, BBC News, linguistic means, translation transformations, worldview.

Дата першого надходження статті до видання: 22.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 26.05.2026